

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ

CEZAEVİ İZLEME KOMİSYONU

OCAK 2008 RAPORU

Asmalımescit Mah.Meşrutiyet Cd. Ravanda İşmrk No:35(eski 85)

Kat 2/4 BEYOĞLU Tel :0212 245 0 440 Fax: 0212 245 0 441

chd.istanbul@gmail.com

İÇİNDEKİLER

I. RAPORA İLİŞKİN BİLGİLER	3
A. RAPORUN AMACI ve ÖNEMİ	3
B. RAPORUN KAPSAMI	3
C. GÖRÜŞME KONULARI	3
II. ŞİKAYETLER	4
GÖRÜŞÜLENLERİN HUKUK DURUMLARI	
TECRİT VE TRETMAN	5
45/1 SAYILI GENELGE	5
Arka Plan Bilgisi	5
Yakınmalar	6
Değerlendirme	6
NAKİL, CEZAEVİNE KABUL VE MÜŞAHADE	
Yakınmalar	8
Tutulanlara uygulanan muameleyle ilişkin değerlendirme	8
CEZAEVİ GÖREVLİLERİYLE OLAN İLİŞKİLER	
Yakınmalar	9
Tutulanların cezaevi görevlileriyle olan ilişkilerin değerlendirilmesi	9
DİĞER TUTUKLU/HÜKÜMLÜLERLE GÖRÜŞEBİLME KOŞULLARI	
Yakınmalar	10
Değerlendirme	11
ZİYARET	
Yakınmalar	11
Açık görüş, kapalı görüş ve avukat görüşleri hakkında değerlendirme	12
İLETİŞİM	
Yakınmalar	13
Telefon hakkı hakkında değerlendirme	14
Mektup hakkı hakkında değerlendirme	14
Sürelili ve süresiz yayınlara ulaşma hakkında değerlendirme	15
Dilekçe hakkının değerlendirilmesi	15
DİSİPLİN CEZALARI	
Yakınmalar	16
Disiplin cezaları hakkında değerlendirme	16
TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI	
Yakınmalar	18
Temel ihtiyaçlarının karşılanması hakkında değerlendirme	18
KÖTÜ MUAMELE VE İŞKENCE	
Yakınmalar	19
Kötü muamele ve işkence hakkında değerlendirme	19
TIBBİ DESTEK	
Yakınmalar	20
Sağlık hizmetleri açısından değerlendirme	21
111. SONUÇ	21
1V. ÖNERİLER	22

I. RAPORA İLİŞKİN BİLGİLER

A. RAPORUN AMACI ve ÖNEMİ:

19 Aralık 2000 tarihinde 20 cezaevine eşgüdümlü olarak düzenlenen “Hayata Dönüş” operasyonu ile F Tipi Cezaevi infaz modeli yaygın bir şekilde uygulamaya sokulmuştur. Operasyon sonucu ve tecritin kaldırılması için sürdürülen ölüm orucu eyleminde toplam 122 tutuklu/hükümlü yaşamını yitirmiş, yüzlercesi ise sakat kalmıştır.

Türkiye çapında 368 kişi kapasiteli 13 tane F Tipi cezaevi bulunmaktadır. Rapor yazılırken F Tipi cezaevlerinde toplam 4960 tutuklu/hükümlü bu infaz modeli içerisinde yaşamlarını sürdürmektedir. ¹ Bu uygulamada 7 yıl geride bırakılmıştır.

Bu süre içerisinde sorunun yakıcılığı görmezden gelinmeye veya sınırlı yasal değişikliklerle ertelenmeye çalışılmıştır. Son olarak Adalet Bakanlığı'nın 22.01.2007 tarih ve 45/1 sayılı genelgesi ile ve bizzat dönemin Adalet Bakanı tarafından sözlü olarak F Tipi Cezaevlerinde birtakım düzenlemeler yapılması taahhüt edilmiş ise de aradan geçen 1 yılı aşkın sürede sözkonusu genelge ve taahhütler yerine getirilmemiştir.²

Bu nedenle Çağdaş Hukukçular Derneği İstanbul Şubesi Cezaevi İzleme Komisyonu'nca, hem süregelen uygulama pratiğini izleme hem de tutuklu/hükümlülerin sahip olması gereken asgari standartlara cezaevi idareleri tarafından uyulup uyulmadığını tespit etme ihtiyacı duyulmuştur. Bu amaçla Edirne, Tekirdağ, Kocaeli ve Bolu illerinde bulunan F Tipi cezaevlerinde tutuklu/hükümlülerle görüşmeler yapılarak bu rapor hazırlanmıştır.

Bu rapor ile, başta resmi kurumlar olmak üzere, konuya duyarlı, sorunun takipçisi olacağını taahhüt eden Demokratik Kitle Örgütleri, Meslek Örgütleri, Odalar ile ilgili tüm kişi ve kurumların bilgilendirilmesi, sorunlara duyarlılığın sağlanması amaçlanmıştır.

B. RAPORUN KAPSAMI:

Bu rapor 24.12.2007- 17.01.2008 tarihleri arasında Tekirdağ 1 No'lu F Tipi, Tekirdağ 2 No'lu F Tipi, Edirne F Tipi, Bolu F Tipi, Kocaeli 1 No'lu F Tipi ve Kocaeli 2 No'lu F Tipi cezaevlerinde toplam 25 avukatın; tutuklu ve hükümlülerden oluşan toplam 120 kişi ile görüşmelerinin değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur.

Görüştüğümüz kişilerin F Tipi cezaevlerinde günlük yaşamları içerisinde karşılaşılabileceği her durum hakkında asgari olarak bilgi alınmaya çalışılmıştır. Bu rapor, görüşülen kişilerin yaşadıkları ve avukatlara aktardıkları bilgilere dayanmaktadır.

C. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE GÖRÜŞÜLEN KONULAR:

Tutuklu/hükümlülerle;

- Mevcut hukuki durumları.
- Nakil, kabul ve müşahede sırasında yaşadıkları.
- Mekân ve kişi sayısı açısından tutuldukları koşullar.

¹ Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü internet sitesi

² Adalet Bakanlığı'nın 22.01.2007 tarihli 45/1 No'lu Genelgesi

- Müdür, savcı, doktor, infaz koruma memurları başta olmak üzere cezaevindeki görevlilerle olan ilişkilerinin nedeni, yeri, sıklığı.
- Diğer tutuklu/hükümlülerle görüşebilme koşulları.
- Kütüphane, spor, atölye, kurs vb etkinliklere katılıp katılmadıkları.
- Adalet Bakanlığının 45/1 No’lu genelgesiyle düzenlenen sohbet hakkına sahip olup olmadıkları.
- Dış dünyayla ilişkileri açısından;
- * Açık görüş, kapalı görüş ve avukatla görüş sırasında karşılaştıkları sorunlar.
- * Telefon, mektup, TV, dilekçe, gazete-dergi-kitap gibi araçları kullanırken karşılaştıkları sorunlar.
- Disiplin cezalarının soruşturulması, cezaların uygulanması açısından karşılaştıkları sorunlar.
- Havalandırmadan yararlanma koşulları.
- Kötü muamele veya işkenceye maruz kalıp kalmadıkları.
- Tutuldukları mekânda ısınma, ışıklandırma, havalandırma, su, giyecek ve yatak gibi temel ihtiyaçlarının yeterince karşılaşıp karşılanmadığı.
- Tıbbi destek hizmetlerinden faydalanma koşulları.

Şeklinde sıralanan konu başlıkları hakkında ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

II. ŞİKÂyetLER:

A. GÖRÜŞÜLENLERİN HUKUKİ DURUMLARI

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’da F Tipi cezaevleri; ağırlaştırılmış hapis cezasına mahkûm olanlar ile süresine bakılmaksızın, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu örgütün faaliyeti çerçevesinde, Türk Ceza Kanununun insanlığa karşı suçlar, kasten adam öldürme, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçu, devletin güvenliğine karşı, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan hüküm giyenler ya da tutuklu olanların sıkı güvenlik önlemlerine sahip, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hallerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tabi hükümlülerin ve tutukluların bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesisler olarak ifade edilmiştir.³

Bu rapor, yukarıda sayılan suç isnatları nedeniyle F Tipi Cezaevinde tutuklu veya hükümlü olarak bulunan kişilerle ve her bir suç tipi için en az bir tutuklu veya hükümlü ile görüşme yapılarak hazırlanmıştır.

E. TECRİT VE TRETMAN

F tipi cezaevlerinde uygulanan infaz modeli “tecrit-tretman” esasına dayanmaktadır. Bu esas Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’da da ifadesini bulmuştur. Bu yasada cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlüler “hasta” olarak tanımlanmış ve cezaevinde bulundurulmalarının amacı da “iyileştirme” olarak gösterilmiştir.

F tipi cezaevlerinde uygulanan tecrit, iki türlü uygulanmaktadır: Mimari tecrit ve idari kararlarla uygulanan tecrit. Mimari tecrit, 1 ve 3 kişilik hücreler şeklinde uygulanan infaz modeli iken, idari kararlarla uygulanan tecrit; aile görüşü yasakları, yayın yasakları, mektup yasakları gibi tutuklu ve hükümlülerin zaten kısıtlı olan sosyal ilişki alanlarını tamamen ortadan kaldırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Mimari tecrit uygulamasında; tutuklu ve hükümlüler 1 ve 3 kişilik hücrelere kapatılmaktadır. Bu tutuklu ve hükümlülerin başka insanlarla görüşmeleri, sosyal-kültürel, insani ilişkiler kurmaları engellenmektedir. Bu uygulamanın insan sağlığı üzerine olumsuz etkileri bilimsel olarak tespit edilmiştir.

³ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 9. ve 116. maddesi

Bilim insanları, insanın sosyalliğinden bahsedilebilmesi için en az 16 kişinin birbirleri ile, hiçbir denetime tabi olmaksızın ve diledikleri zaman ilişki kurabilme olanaklarının sağlanması gerektiğinden bahsetmektedir ve belirtelim ki bu zorunluluk 24 saat içindir. Derneğimiz, Türkiye cezaevlerinde uygulanabilecek bir infaz modeli önermemekle birlikte; infaz modeli olarak AB ve ABD hapishane modellerinin örnek alınmasına şiddetle karşı çıkmaktadır.

F tipi hapishanelerdeki sorun sadece mimari tecrit değildir. Daha bütünlüklü bir program olarak uygulanmakta olan tecrit, idari yaptırımlarla, kapatılanların her alanda yalnızlaştırılmasını sağlamaktadır. Aile görüşü yasakları, yayınların alınmasına dair yasaklar, mektup alma ve gönderme yasakları, ortak alanlara çıkma yasakları gibi yasaklar, esas olarak kapatılanların yalnızlaştırılması amacıyla uygulanmaktadır. Bu yasaklarla kapatılanlar, bir yandan hücrelerde yalnızlaştırılırken, diğer yandan yukarıdaki yasaklarla da kısıtlı olan sosyal ilişkileri tamamen kesilmektedir. Bu nedenledir ki F tipi hapishanelerde kapatılanların hemen hepsinde, başta psikolojik problemler olmak üzere, her türlü sağlık sorunları gözlemlenmektedir.

B. 45/1 SAYILI GENELGE

1- Arka Plan Bilgisi:

F Tipi infaz modeline dayalı olan cezaevlerinin insanın ruhsal ve fiziksel bütünlüğünde, sosyal kimliklerinde telafisi imkânsız hasarlara neden olduğu, demokratik kitle örgütleri, tabipler, hukukçular ve uluslararası insan hakları kuruluşları tarafından hazırlanan raporlarla ortaya konulmuştu⁴.

F tipi cezaevlerindeki sorunlara tekrardan dikkat çekmek ve kamuoyu oluşturmak amacıyla ölüm orucu eylemine başlayan Av. Behiç AŞCI'nın ardından kamuoyu, cezaevi sorunlarını tekrardan tartışmaya başlamıştır. Bu tarihlerde CPT⁵ Türkiye Adana ve Tekirdağ 1 ve 2 No'lu F tipi cezaevlerini inceleyerek bu cezaevlerinde küçük grup izolasyonunun uygulandığını, hücreler dışında toplumsal aktivitelerinin ziyadesiyle yetersiz olduğu tespitinde bulunmuştur.⁶ Aynı kapsamda Türk Tabipler Birliği, Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde gözlemlerde bulunmuş, cezaevlerini son 6 yıllık işleyişi ile birlikte değerlendirildiğinde; mevcut F Tipi cezaevlerinin gerek mimari yapısı, gerek yasal mevzuatı ve işleyişi açısından ne yazık ki izolasyona dayalı, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü örseleyici nitelikte olduğunu yaptığı açıklama ile basına deklere etmiştir.⁷

İzolasyona dayalı cezaevi modeli olarak kamuoyuna yansıyan F Tipi cezaevi modelinde uygulanan tecridin insan üzerindeki etkilerinin kırılması amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından, hükümlü ve tutukluların nakil işlemleri, ortak etkinlikler, güvenlik, gibi konularını düzenleyen 45/1 sayılı genelge yayınlanmıştır. Genelgenin üçüncü bölümünde, “**ortak etkinlikler**” başlığı altında, hükümlü ve tutukluların birbirleri ile sosyal temas kurmalarını sağlayacak olan **sohbet hakkını** kullanma koşulları düzenlenmiştir:

“13. Güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen istekli hükümlü ve tutuklular, 10 kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde ve idarenin gözetiminde, açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde haftada toplam 10 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya getirilebilir. Bu faaliyet hafta içerisinde açık görüş, avukat ve ziyaretçi görüşlerini aksatmayacak şekilde yaptırılır.”

⁴ Nisan 2001 tarihli UAF örgütü raporu, Helsinki Yurttaşlar Derneği F-tipi Cezaevleri Raporu, 12 Haziran 2001, ÇHD Genel Merkez 17.03. 2003 tarihli rapor, İstanbul Tabip Odası 14.12.2005 tarihli rapor

⁵ İşkencenin Önlenmesi için Avrupa Komitesi

⁶ CPT Raporu, II.B.2.A.43 (www.cpt.coe.int/documents/tur/2006)

⁷ Türk Tabipleri Birliği Heyeti'nin Tekirdağ F Tipi Cezaevi Ziyareti Raporu(2007)

TTB Başkanı Gencay GÜRSOY, Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan 45/1 sayılı genelgenin tecridin etkilerinin kırılması açısından yetersiz olacağı yönündeki kaygılarını dile getirmiş, buna karşın Adalet Bakanı, TTB Başkanı Gencay GÜRSOY'a verdiği bilgide hiçbir koşula bağlanmayan ve haftada 10 saati kapsayacak olan sohbet hakkının bir süre sonra haftada 20 saat olarak uygulanacağını basın önünde taahhüt etmişti.⁸

2-Yakınmalar

Yapılan görüşmelerde;

Tekirdağ 1 No'lu F Tipi Cezaevi'nde sohbet hakkının, idare tarafından son 3 aydır, 7 yıldır sürdürülen ayakkabı aramasının şeklinin değiştirilerek engellendiği,

Tekirdağ 2 No'lu F Tipi Cezaevi'nde Adalet Bakanlığı'nın 45/1 No'lu genelgesinin uygulanmadığı ifade edilmiştir.

Edirne F Tipi Cezaevi'nde, genelgenin sadece 1 ay, haftada 2,5 saat uygulandığı, daha sonra hiç uygulanmadığı ifade edilmiştir.

Bolu F Tipi Cezaevi'nde genelgenin uygulanmadığı ifade edilmiştir.

Kocaeli 1 No'lu F Tipi Cezaevi'nde genelgenin uygulanmadığı,

Kocaeli 2 No'lu F Tipi Cezaevi'nde ise sohbet hakkının haftada sadece 2,5 saat kullandırıldığı ifade edilmiştir.

Görüştüğümüz kişilerin hepsi, genelgeden haberdar olduklarını ve yararlanmak için idareye başvuru yaptıklarını, idarenin ise personel ve mekân yetersizliği gerekçesiyle sözkonusu genelgeyi uygulamadığını belirtmişlerdir.

3- Değerlendirme

Yüksek Güvenlikli F Tipi cezaevlerindeki uygulanan tek kişilik ve küçük grup izolasyonun yarattığı ve yaratacağı sonuçların azaltılması 45/1 sayılı genelgenin uygulanması ile mümkündür. Evrensel hukuk ilkeleri, Türkiye'nin kabul ettiği uluslararası anlaşmalar ve temel haklara ilişkin metinler ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un başlangıç bölümünde belirtilen ilkeler 45/1 sayılı genelgenin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerin İnfazı Hakkındaki Kanun'a göre; hürriyeti bağlayıcı ceza, hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerinin ve insan onurunun korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir.

Madde 6 - (1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

b) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.

⁸ 23 Ocak 2007 tarihli Radikal Gazetesi.

... f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.

Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kuralları⁹, hapsedmenin zorunlu bir kısıtlama getirdiğini, hiçbir cezaevi sisteminin var olan bu sıkıntıyı ağırlaştırmayacağını, cezaevinde uygulanan infaz rejiminin kısıtlanan yaşam ile özgür yaşam arasındaki farkı asgariye indirmeye çalışması gerektiğini kabul ederek asgari standartları belirlemiştir.

“58-Hapis cezası veya failin dış dünyadan mahrum kalması sonucunu doğuran diğer tedbirler, kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakarak, kendi iradesi ile hareket etme hakkını elinden alan sıkıntı verici bir durumdur. Bu nedenle cezaevi sistemi, geçici olarak haklı görülebilecek ayırmalar veya disiplinin sağlanması dışında, durumun doğasında var olan sıkıntıyı ağırlaştıramaz

60- 1-Kurumun uyguladığı rejim, mahpusların sorumluluğunu azaltmadan veya insan onuruna gösterilen saygıyı düşürmeden, hapis hane yaşamı ile özgür yaşam arasındaki farkı asgariye indirmeye çalışır.”

CPT, Yüksek Güvenlikli birimlerde, ağır gözetim koşullarında ve olağanüstü önlemler altında tutulan tutuklu ve hükümlülerle yakından ilgilenmek gerektiğinden bahsederek “ Bu tutuklu ve hükümlüler, birimdeki diğer tutuklu ve hükümlülerle biraraya gelebilmeli ve kendilerine faaliyetler konusunda farklı seçenekler sunulmalı” şeklinde tavsiyede bulunmuş ve yüksek güvenlik biriminde tatminkâr bir faaliyet programının bulunmasının, en az normal bölümdeki kadar, hatta daha önemli olduğu, böyle bir birimin, fanus ortamında gibi yaşamının bir tutuklunun psikolojisi üzerinde yaratacağı olumsuz etkiyi azaltmada öneminin büyük olduğu tespitinde bulunmuştur.

F Tipi cezaevlerinde tutulan kişiler, uzun süre cezaevinde tutulan ya da uzun süre tutulmayı gerektirecek cezayı alan kişilerden oluşmaktadırlar. CPT’ye göre, uzun süreli hapsin tutuklu ve hükümlüler üzerinde çeşitli sosyallikten uzaklaştırıcı etkileri olabileceği, cezaevinde olmanın yanı sıra, özgüven kaybı ve sosyal becerilerde bozulma da dâhil olmak üzere çeşitli psikolojik hastalıklara neden olabileceği ve sonuçta tutuklu ve hükümlülerin hemen hepsinin geri döneceği toplumdan gittikçe daha fazla kopma eğilimleri bulunabilir. CPT’nin görüşüne göre, uzun süreli mahkûmiyetleri bulunan hükümlülerle ilgili uygulamalar, yukarıda sözü edilen etkileri olumlu ve proaktif bir şekilde telafi etmeye yönelik olmalıdır. Bu bağlamda, uzun süreli tutuklu ve hükümlülerin farklı yapıda, farklı amaçlara yönelik (mesleki değeri bulunan işler, eğitim, spor, dinlenme/sosyal faaliyetler gibi) çeşitli faaliyetlerden yararlanması sağlanmalı, ayrıca zamanlarını nasıl harcayacakları konusunda kendilerine belli bir derecede seçim hakkı tanınmalıdır.

F Tipi cezaevlerinde uygulanan infaz modelinin evrensel ilke ve anlayışlara aykırı olarak devam etmesi ve tutuklu ve hükümlülerin kısıtlanmaktan dolayı yaşadıkları sorunları azaltacak kanun hükümlerinin ve genelgenin uygulanmaması kaygı vericidir. F Tipi cezaevlerinde 45/1 sayılı genelgenin uygulanmadığı anlaşılmıştır. Gözlemlediğimiz tablo, tek kişilik ve dar grup izolasyon rejiminin yarattığı sonuçların düzeleceğine karşı duyduğumuz iyimser bakışımızı zedelemiştir.

⁹ 1955’te Cenevre’de toplanan Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiş, ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31 Temmuz 1957 tarihli ve 663 C (XXIV) sayılı ile 13 Mayıs 1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı Kararlarıyla onaylanmıştır

C. NAKİL, CEZAEVİNE KABUL VE MÜŞAHADE:

1- Yakınmalar:

Görüşülenlerin büyük bir kısmı, cezaevine kabul sırasında insan onurunu zedeleyecek şekilde ve çok sayıda infaz koruma memuru önünde çıplak arama işlemi yapıldığını, çıplak arama işlemine itiraz eden kişilerin işkenceye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşülen kişiler, bir cezaevinden başka bir cezaevine nakil sırasında dahi benzer uygulamanın dayatıldığını ve aynı sorunların yaşandığını ifade etmişlerdir.

Görüşülen kişiler, hücreye her giriş ve çıkışlarında ve koridorlarda aramaya maruz kaldıklarını, sevklerin kendi istemleri dışında, habersiz, aniden gerçekleştirildiğini; ayrıca hücrelerinin habersiz, sık sık arandığını ifade etmişler; böylesi bir denetim süreci sonucunda cezaevleri arasındaki sevklerde keyfi bir şekilde çıplak aramanın yapılmasının anlaşılabilir olduğunu, bu uygulamayı kabul etmediklerinde ise darp ve hakarete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Darp ve hakaret ile sonuçlanan uygulamalara karşı suç duyurusunda bulunup bulunmadıkları sorulduğunda bir kısmı, sonuç alabileceklerini düşünmediklerinden başvuruda bulunmadıklarını, bir kısmı da yaptıkları başvuruların sonuçsuz kaldığını ifade etmişlerdir.

Görüştüğümüz kişilerden biri, cezaevine kabulü sırasında infaz koruma memurları önünde muayeneyi kabul etmediği için, görevli doktor tarafından muayeneyi kabul etmediği şeklinde rapor düzenlendiğini belirtmiştir.

Görüştüğümüz kişilerin bir kısmı da müşahadede tutulmadıklarını, tutulanlar ise en az 2-3 gün tutulduklarını, bu süre içerisinde doktor kontrolünün yapılmadığını ifade etmişlerdir. Müşahadede tutulanlar, müşahade odasının fiziki koşullarını; *“karanlık, içerisinde tuvalet bulunan, çok kirli ve sürekli ağır bir kokunun hâkim olduğu, insanın tahammül edemeyeceği bir mekân”* olarak tarif etmişlerdir.

2- Tutuklu ve hükümlülere uygulanan muameleye ilişkin değerlendirme:

Görüşülen kişilerin hemen hepsinin cezaevine kabul işlemi sırasında ya da bir cezaevinden başka bir cezaevine nakil sırasında yapılan üst aramasının sonuçlarından psikolojik veya fiziksel olarak etkilendiği gözlemlenmiştir.

Hem ulusal hem de ulusüstü mevzuatın ceza infazında öngördüğü temel ilkenin, *“tutulana hiçbir şekilde zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağı”* ilkesi olduğu unutulmamalıdır. Yasal mevzuatın öngördüğü her uygulama, cezaevinde yapılacak her işlem, personel tarafından bu ilkeye uyularak yapılmak zorundadır.¹⁰

“..üstleri ve eşyaları arandıktan sonra odalarına konulur ve hekim muayenesinden sonra kuruma yerleştirme işlemleri yapılır.”¹¹

¹⁰ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 1. Maddesi

¹¹ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 21. Maddesi

35. (1) Giriş yapılan her mahpusa, kendisinin bulunduğu kategorideki mahpuslara uygulanan rejimi düzenleyen kurallar, kurumun disiplin şartları, bilgi edinmek ve şikâyetle bulunmak için izleyeceği usuller ile hak ve yükümlülüklerini anlaması ve kurumun yaşamına uyum sağlaması için gerekli diğer bütün konularda yazılı olarak bilgi verilir.¹²

Bir cezaevinden başka bir cezaevine, hatta aynı statüde(F Tipi Cezaevleri arasındaki nakillerde dahi) bulunan cezaevlerindeki sevklerde de çıplak aramanın dayatılması, insan onurunu zedeleyici bir hal almıştır. Ayrıca çıplak aramanın çok sayıda cezaevi görevlisinin önünde yapılıyor olması, bu durumu daha da ağırlaştırmaktadır.

D. CEZAEVİ GÖREVLİLERİYLE OLAN İLİŞKİLER.

1- Yakınmalar:

Tutuklu/hükümlülerle müdür, savcı, doktor, infaz koruma memurları başta olmak üzere cezaevindeki görevlilerle olan ilişkilerinin şekli, yeri ve sıklığı açısından bir tespit yapılmaya çalışılmıştır.

Tutuklu/hükümlüler, günlük işleyiş sırasında görüştikleri infaz koruma memurları dışındaki cezaevi görevlileriyle, ancak dilekçeyle başvuru yaparak görüşebildiklerini, görüşmeyi kabul eden savcı ya da müdürün görüşmeyi kapı mazgalından yaptıklarını, kimi tutuklu ve hükümlülerin bu biçimdeki görüşmenin kabul edilemez olduğunu düşündükleri için görüşmeyi kabul etmediklerini ifade etmişlerdir.

Görüşüklerimiz büyük bir çoğunluğu, cezaevi 1. müdürüyle görüşme taleplerinin reddedildiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında:

Dilekçelerinin-mektuplarının özellikle cezaevi görevlilerinin uygulamaları hakkındaki bilgiyi içerdiği takdirde daha çok engellemeye maruz kaldığını, yaşanan hak ihlallerine ilişkin haberlerin bulunduğu süreli veya süresiz yayınların kendilerine verilmediğini,

Cezaevi görevlilerinin kendilerine yargılandıkları davadan kaynaklı olarak kindar davrandıklarını, bu tutumlarını rutin işleyişlerde kendilerine yansıttıklarını,

Cezaevi görevlilerinin kendilerine aşağılayıcı davrandıklarını, bu uygulamalarla karşılaşmamak için telefon-revir-berber gibi haklarını kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Cezaevi görevlilerinin yüzlerine bakmadıkları, kendi aralarında konuşarak dalga geçtikleri, telefon görüşmeleri sırasında sözlü tacizlerin yaşandığı, “suçlu oldukları için her türlü kötü muamele mubahtır” anlayışının psikolojik olarak yansıtıldığı, ekonomik durumu iyi olan kişilere ayrıcalıklı davranıldığı yönünde yoğun yakınmalarda bulunmuşlardır.

2- Cezaevi görevlileriyle olan ilişkilerin değerlendirilmesi

Görüşmelerin yapıldığı tüm cezaevlerinde tutulanların idarenin uygulamalarına temkinli yaklaştıkları, idareye güven duymadıkları, birçok sorunun idarenin keyfi-tek yanlı tutumları nedeniyle gerçekleştiğine inandıkları, ekonomik durumu iyi olan kişilere ayrıcalıklı davranıldığına inandıkları gözlemlenmiştir.

¹² BM Mahpusların Islahı İçin Asgari Standartların 35/1. maddesi

1 ve 2 No'lu cezaevi olarak ayrılan, aralarında sadece yüz metre bulunan cezaevi uygulamalarının farklılık arz etmesi, yakınmaların yersiz olmadığı yönündeki kanıyı güçlendirmektedir.

Cezaevi müdürlerinin veya savcının, tutuklu/hükümlülerle görüşmelerini yüz yüze olabilecekleri bir mekân yerine mazgaldan yapmayı tercih ettikleri gözlenmiştir.

Yapılan görüşmelere göre, tutulanların savcıyla yalnız görüşmeleri mümkün kılınmamakta, hatta şikâyetçi oldukları memurların yanında görüşme yapmaya zorlandıkları anlaşılmaktadır. Memurların, kendi haklarında şikâyetle bulunacakları kaygısıyla tutuklu/hükümlü resmi makamlarla her türlü ilişki kurma çabasını engellemeye çalıştığı ya da denetlediği anlaşılmıştır.

“..36. (1) Her tutuklu veya hükümlüye haftanın bir günü, kurumun müdürüne veya müdürü temsil etmeye yetkili bir görevliye taleplerini ve şikâyetlerini bildirme imkanı tanınır.

(2) Talepleri ve şikâyetleri kurumu teftiş eden müfettişe bildirmek mümkündür. Tutuklu ve hükümlülere, müfettişle veya teftiş yapan her hangi bir görevli ile kurum müdürü veya kurum mensubu bir görevlinin hazır bulunmadığı bir ortamda konuşma imkanı tanınır..”¹³

“..30 (1) Kurum personeli, bütün hükümlü ve yakınlarına dil, din, mezhep, ırk, renk, cinsiyet ve düşünce ayrımı gözetmeksizin eşit işlem yapmak zorundadır...”¹⁴

Yukarıda belirtilen asgari standartlardan da anlaşılacağı üzere, cezaevinde tutulan herkesin şikâyetlerini bildirebilmeleri, her türlü baskıyı önlemek için denetleyen görevlilerle başbaşa görüşme imkânlarının tanınması gerekir.

Ancak savcının şikâyetçilerle görüşmelerini müdür veya infaz koruma memurlarının olduğu ortamda yapması ya da görüşmek isteyen kişiyle mazgaldan kısa görüşmeler yapmakla yetinmesi, standartlara aykırıdır.

Kendileri aleyhine de olsa cezaevi görevlilerinin cezaevinde tutulananın şikâyetlerini gerekli yerlere iletilmesinin engellenmesi kabul edilemez. Tutuklu ya da hükümlünün özellikle resmi makamlara yolladıkları dilekçelerinden dolayı cezalandırılmaları standartlara ve kanuna aykırıdır.

E. DİĞER TUTUKLU/HÜKÜMLÜLERLE GÖRÜŞEBİLME KOŞULLARI

1- Yakınmalar.

Tutuklu ya da hükümlünün kendi hücreleri dışındaki kişilerle iletişimi söz konusu değildir. Açık veya kapalı görüş, avukat görüşü, revir veya mahkemeye gidişlerde diğer tutuklu ve hükümlüyle karşılaşılması için her türlü özel önlemin alındığı ifade edilmiştir.

Görüştiğimiz kişiler koridorda karşılaştıkları diğer tutuklu ya da hükümlüye selam dahi veremediklerini, bazı tesadüfler sonucu karşılaşma olursa infaz koruma memurlarının göz temaslarını dahi engellediklerini belirtmişlerdir.

Görüşülen kişilerden birinin ziyaretçisi, kapalı görüş sırasında başka bir tutulana selam verdiği için kendisine iki ay kapalı görüş yasağı cezası verilmiştir. Görüştiğimiz kişi, kendi eylemi olmamasına rağmen cezalandırılmasını anlaşılır bulmadığından yakınmıştır.

¹³ BM Mahpusların İslahı İçin Asgari Standartların 36/1. maddesi

¹⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 30/1. maddesi

Görüşülen kişiler kendi hesaplarındaki paranın, ihtiyacı olan başka bir tutulanın hesabına aktarılması istemlerinin reddedildiğini, kendi aralarındaki insani her türlü dayanışmanın engellenmeye çalışıldığını belirtmişlerdir.

Tutuklu ve hükümlülerin okudukları kitapları başka hücrelerde bulunan başka tutuklu ve hükümlülerinkiyle değiştirme istemleri idareler tarafından reddedilmiştir. Buna ilişkin sadece Kandıra 1 No'lu F Tipi Cezaevi'nde bulunan tutuklunun şikâyetleri üzerine ağır ceza mahkemesinin tutuklunun lehine kararı üzerine bir kereye mahsus kitap değiş tokuşuna izin verilmiştir.

2- Değerlendirme.

Bir kişilik ve üç kişilik hücrelerde infaz modeline dayalı bir cezaevi sistemi olan F Tipi infaz modeli, uygulamalardan da anlaşılacağı üzere, amacını da aşarak idare tarafından ağırlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Cezaevindeki her tutuklu veya hükümlü, sürekli arama ve kamera sistemiyle denetim altında bulunduğu bir ortamda karşılaştığı arkadaşına ya da başkaca ziyaretçilerle herhangi bir temas kurulmasının fiziki olarak engellenmesi tutuklu ve hükümlülerin davranışlarının bir bütün olarak kontrol edilmesinin, en başta psikolojilerini kötü etkileyeceği açıktır.

F. ZİYARET.

1- Yakınmalar:

Cezaevinde tutulanların ziyaretçilerle teması açısından yeterli değerlendirme yapabilmek için açık ve kapalı görüşle avukat görüşü sırasında karşılaştıkları sorunlar hakkında ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüştüğümüz kişilerin büyük bir kısmı süreklilik arz eden disiplin cezaları nedeni ile açık ve kapalı görüş haklarını nadiren kullanabildiklerini, bu cezaların sadece kendilerine uygulanmadığını, aynı zamanda yakınlarına da uygulandığını, cezaevlerinin şehir dışında olmasından kaynaklı maddi problemler başta olmak üzere, türlü zorluklar altında görüşe gelmeye çalışan yakınlarının mağdur olduklarını ifade etmişlerdir.

Görüştüğümüz kişilerin hemen hepsi, haftalık 1 saat görüşün yeterli olmadığını, görüşün hem kameralar altında gerçekleşmesi hem de dinlenmesi sebebiyle yakınmışlardır. Tutuklu ya da hükümlüler kapalı görüş sırasında yakınlarıyla Kürtçe veya Lazca konuştukları takdirde müdahaleyle karşılaştıklarını, eğer Türkçe yapmazlarsa görüşmenin kesileceği konusunda uyarıldıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında;

Açık görüş mekânlarının da kamerayla denetlenmesinden ve

Avukatlarıyla görüşe gidiş gelişlerinde 3 kez aramaya tabi tutulmalarından yakınmışlar,

Hücreleri değiştirildiğinde açık ve kapalı görüş gün ve saatlerinin değiştirildiğini, ancak bu durumdan ailelerinin bilgilendirilmemesi sonucu, ailelerinin gelip görüşmeden geri dönmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşüklerimizizin büyük kısmı, avukatlarıyla görüşmeye giderken yanlarında kâğıt ve kalem bulundurulmasına izin verilmediğinden yakınmışlar;

Yasada belirtilen yakınları dışında 3 kişi ile kapalı görüş hakkı tanındığını ancak bazı cezaevlerinde, disiplin cezaları nedeni ile iletişim konusundaki sorunlar dikkate alınmadan, bu üç kişinin isminin verilmesi amacıyla 3 veya 10 gün süre verildiği, bu süre içerisinde isim veremeyenlerin yakınları dışındaki arkadaşlarıyla görüşme haklarını kullanamadıklarından yakınmışlardır.

Tekirdağ 2 No'lu F Tipi Cezaevi'nde görüşülen tutuklu iki kişi, avukatları tarafından kendilerine getirilen dava dosyalarının içeriğinin kurum güvenliğini tehlikeye düşürecek nitelikte olduğu gerekçesiyle kendilerine verilmediğini, İnfaz Hâkimliği'nin bu kararı onayladığını, ağır ceza mahkemesinin ise itirazlarını reddettiğini, sorunun yargılamalarının sürdüğü ağır ceza mahkemesinin tekit yazılarıyla giderildiğini ifade etmişlerdir.(Mevcut kararlar komisyon arşivindedir.)

Ayrıca Kandıra 2 No'lu F Tipi Cezaevi'nde avukat görüşünün sadece öğleden sonra yapılabildiği ve Edirne F Tipi Cezaevi'nde hükümlülerle gün içerisinde sadece 1,5 saat avukat görüşüne izin verildiği saptanmıştır.

2- Tutuklu ve hükümlülerin açık görüş, kapalı görüş ve avukat görüşleri hakkında değerlendirme.

Tutuklu ve hükümlülerin en insani ve temel ihtiyaçlarından biri olan yakınlarıyla görüş hakkının disiplin cezaları nedeni ile aralıksız uygulanmaması, bazı kişilerin yıllardır açık görüş bile yapamaması, izolasyonu olabildiğince ağırlaştırmaktadır. Kaldı ki bu sonuç tek başına cezaevinde tutulanı değil aile ve yakınlarını da etkilemektedir. Bu durum Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde ifade edilen özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkına saygı maddesinin ihlalini oluşturmaktadır.

Tutuklu ve hükümlülerin ve yakınlarının ince aramalardan ve kontrollerden geçerek geldikleri görüş mekânlarında bile kamerayla denetlenmeleri, özel hayata saygıyı yok saymaktadır. Ayda sadece bir saat fiziksel temas kurabildikleri yakınlarıyla bu görüşmenin dahi kamerayla denetlenmesi;

“Mahpusun ve ailesinin yararına olduğu ölçüde, mahpus ile ailesi arasındaki ilişkinin sürdürülmesine ve geliştirilmesine özel bir önem verilir.”¹⁵

Bu ilkenin göz ardı edilmesidir.

Cezaevinde tutulananın, ailesi dışında 3 kişiyle görüşme imkânı tanıyan düzenleme, kişinin dışarıyla olan ilişkisinin sürdürülmesi açısından önemli olsa da idare tarafından bu hakkın süre verilerek kısıtlanması ve zorunlu haller dışında görüşülen kişilerin değiştirilememesi, hakkın kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

Ayrıca tutuklu ve hükümlülerin haftada sadece bir saat kapalı görüş hakkı bulunmaktadır. Tutulananın ailesi ve 3 arkadaşı da yasal olarak ancak bu zaman diliminde görüşebilir. Bu sürenin, kişinin yakınlarıyla ilişkisinin geliştirilmesi için yeterli olmadığı açıktır.

Açık ve kapalı görüşe ilişkin disiplin cezalarının aralıksız uygulanması, tutuklu ve hükümlüler ve aileler açısından işkenceye dönüştüğünü kabul etmek gerekir.

¹⁵ BM Tutuklu ve Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standartlar 79. madde

Yaptığımız görüşmeler sonucu, ulusal ve ulusal üstü düzenlemelerle güvence altına alınmış olan “tutulanın avukatıyla görüşmesinin ve savunmaya ilişkin birbirlerine verdikleri bilgi ve belgelerin denetlenememesi” ilkesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir.

“.. (2) Avukat ve noter ile görüşme, meslek kimliklerinin ibrazı üzerine, tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde yapılır.

.. (4) Avukatların savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve müvekkileri ile yaptıkları konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz.”¹⁶

Anayasa, yasalar ve uluslararası sözleşmelerde hiç kimsenin savunma hakkının kısıtlanmayacağı, hatta savunmasını yapabilmesi için gerekli imkân ve kolaylıkların sağlanması gerektiği ifade edilmiş ve bu hak güvence altına alınmıştır.

Görüşme yapılan kişinin birçoğunun henüz yargılamalarının sürdüğü dikkate alınırse cezaevi idarelerini gerek avukat görüşlerine gün ve saat sınırı getirmeleri ve gerekse savunma evraklarını denetime tabi tutmaları bu düzenlemelere aykırıdır.

G. İLETİŞİM.

1- Yakınmalar:

Tutuklu ve hükümlülerin telefon, mektup, telgraf, faks, gazete, dergi, kitap, TV, radyo vb. araçlar ve dilekçe hakkı sayesinde dış dünyayla olan ilişkileri ve sorunların tespiti açısından ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüştüğümüz kişiler, telefon hakkının haftada 10 dakika olmasının yeterli olmadığını, telefon görüşmelerinde Türkçe konuşma zorunlu kılındığını, Türkçe anlamayan bir yakınıyla Arapça, Ermenice ya da Kürtçe konuştuğunda telefon bağlantısının kesildiğini ifade etmişlerdir. Kandıra 1 No’lu F Tipi Cezaevi’nde uzunca bir süre telefonların bozuk olduğu ya da çok sıra olduğu gerekçesiyle fiili olarak idare tarafından bu hakkın kullanılmasına imkân tanınmadığı konusunda yakınmalar olmuştur. Bunun yanında;

Mektup, telgraf, faks gibi yazışmalarının içerikleri nedeniyle karalandığını ya da imha kararı verilerek gönderilmediğini veya içerikleri nedeniyle başkaca disiplin cezası aldıklarını ifade etmişlerdir.

Yakınlarına cezaevinde karşılaştıkları olay veya sorunlara ilişkin yazdıkları mektupların, yalan söyledikleri gerekçesiyle engellendiğini, hatta içeriği nedeniyle disiplin cezası almaları nedeniyle yakınmada bulunmuşlardır.

Göndermek istedikleri, ancak cezaevi idaresince gönderilmemesine karar verilen mektup ve faksların kendilerine iade edilmeyip, el konulduğunu ifade etmişlerdir.

Görüştüğümüz kişiler ayrıca, telefon hakkı yanında mektup hakkının kullanılması konusunda da cezaevlerince dil kısıtlaması getirildiğini belirterek; Kürtçe veya Arapça mektup yazmaları halinde kendilerden sayfa başına 60 YTL tercüman parası istendiğini ifade etmişlerdir.

Görüştüğümüz kişilerin tümü, gönderdikleri ve kendilerine gelen mektupların çok geç ulaştığından ve

¹⁶ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 59. madde

hatta bazılarının kaybolduğundan yakınmışlardır. Ayrıca normal posta ile gönderilen mektupların hemen tümünün kaybolduğunu, bu nedenle mektuplarını taahhütlü gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bu durumun da kendilerini maddi olarak zorladığı yönünde yakınmaları olmuştur.

Görüştiğimiz tutuklu ve hükümlüler, kendilerine gelen süreli veya süresiz yayınların, toplatma kararı olmadığı halde içerikleri nedeniyle kendilerine verilmediğini, bazı gazetelerin belli kısımları çıkarılarak veya üzeri karalanarak kendilerine verildiğini ifade etmişlerdir. Örneğin görüşülen kişilerin bir kısmı, Agos Gazetesi'nin Ermenice kısmının çıkarılarak kendilerine verildiğini belirtmişlerdir. Yine görüştüklerimizden biri, Kürtçe Şiir Antoloji kitabının "kurumun güvenliğini tehlikeye düşürecek" nitelikte gerekçeyle kendisine verilmediğini ifade etmiştir. Özellikle cezaevinde gerçekleşen olaylara ilişkin haber, yorum vb. yazıların olduğu gazete ve dergilerin verilmediği konusunda yakınmalar olmuştur.

TV yayının idare tarafından sınırlandırıldığı, ancak belli kanalları izleyebildikleri, bu kanalların da çoğunlukla gerici yayınlar yapan kanallar olduğu, görüşmelerde ifade edilmiştir. Görüştiğimiz bazı tutuklu ve hükümlüler, istedikleri bazı televizyon kanallarının da yayının sağlanması için idareye dilekçe ile müracaat ettiklerini, ancak henüz bir yanıt almadıklarını ifade etmişlerdir.

Cezaevlerinde idarenin tutuklu ve hükümlülerin hücrelerinde bulduracakları kitapların sayısına sınır koyması da şikâyet konusu olmuştur.

2- Telefon hakkının kullanılması hakkında değerlendirme

Ailelerinin Kürtçe dışında bir dil konuşamamaları nedeniyle, telefon görüşmelerini Kürtçe yapmak isteyen tutuklu ya da hükümlüler, idarenin engellemesiyle karşılaşmaktadırlar. İdare, yakınları ile anadiliyle konuşmak isteyen tutulunun yakınının Türkçe dışında dil bilip bilmedikleri konusunda zabıta araştırılması yaptıktan sonra bu hakkın kullanılmasına izin verip vermeyeceğine karar vermesi, kişi hak ve özgürlüklerinin ihlalini oluşturmaktadır.

Tutuklu ve hükümlülerin aileleriyle görüşürken anlaşacağı bir dilde konuşma imkânının elinden alınması, yukarıda da ifade edildiği gibi tutuluların aileleriyle ilişkilerinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi için idareye yüklenen sorumluluğun ihlalidir. Ailelerin Türkçe konuşup konuşmadıklarının tespitinin zabıtaca yapılması kişilerin ana dilde konuşma haklarının elinden alınması anlamına gelmektedir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın, 1990 tarihli Kopenhag Belgesi paragraf 34'e göre, *devletler ulusal azınlıklara mensup kişilerin dillerini kamu makamları önünde de kullanabilmeleri için yeterli olanaklara sahip olmalarına çalışacaktır*" denilmektedir. Cezaevlerinde görüşlerde Kürtçe konuşma yasağı, aynı zamanda AİHM içtihatlarına da aykırılık teşkil etmektedir.

3- Mektup hakkının kullanılması hakkında değerlendirme

Mektup hakkı kapalı ortamda tutulan kişilerin dışarıyla ilişkilerin güçlenmesi ve kısıtlı yaşam ile özgür yaşam arasındaki farkın azalmasına yardımcı olan zorunlu haklardan birisidir. Mektup hakkının kısıtlanması ya da engellenmesi, özel yaşam hakkının ihlalini de kapsar. Haberleşme hakkı, Anayasanın 22. maddesinde ve ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde haberleşme hakkına saygının korunması başlığı ile 8.madde de düzenlenmiştir. Asgari Standartlar Metnindeki düzenleme aşağıdaki gibidir:

"37. Gerekli gözetim altında tutuklu ve hükümlülerin düzenli aralıklarla aileleri ve yakın arkadaşları ile haberleşmelerine ve ziyaret edilmelerine imkân verilerek onlarla iletişim kurmalarına izin verilir."

Ulusal ve uluslararası metinlerde genişçe düzenlenen haberleşme hakkı, keyfiyete bağlı olarak sınırlandırılmamalıdır, birtakım uygulamalarla kullanılamaz hale getirilmesi haklarının ihlal edilmesi olarak yorumlanmaktadır.

4- Süreli ve süresiz yayınlara ulaşma hakkında değerlendirme.

İnsan sosyal ve kültürel bir niteliğe sahiptir ve kültürel varlığını devam ettirebilmek için yargı merci tarafından yasaklanmamış olan tüm yayınlara ulaşma hakkına sahiptir. Kısıtlanmış alanda yaşayan kişilerin takip etmek istedikleri her çeşit yayın, yargı merci tarafından bu yayın hakkında verilmiş olumsuz karar olmadıkça kendilerine verilmelidir. Bilgi alma hakkı Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenmiştir, bunun yanında Ceza ve Güvenlik Tedbirleri Hakkındaki Kanun'da düzenlenmiştir.

“39. Tutuklu ve hükümlülerin gazete, dergi veya kurumların özel yayınlarını okumaları, radyo dinlemeleri, konferansları veya kurum idaresinin çıkardığı veya denetlediği benzeri araçları izlemeleri sağlanarak, önemli haberler hakkında düzenli olarak bilgi sahibi olmaları sağlanır.”

Süreli ya da süresiz yayınların bir mahkeme kararıyla toplatma kararı bulunmadığı halde “cezaevi güvenliğini tehdit ettiği” gerekçesiyle kişiye verilmemesini idarenin tek taraflı keyfi tutumunun sonucu olduğu kanısı oluşturmaktadır.

5- Dilekçe hakkının kullanılmasının değerlendirilmesi

Dilekçe hakkı Anayasa'nın 74. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasal güvence altında olan dilekçe verme hakkının, kişinin bu hakkını kullanmasından dolayı hakkında ceza ya da disiplin soruşturması ile karşılaşacağı korkusuna neden olacak şekilde uygulamalara izin verilmemelidir. Dilekçe verme hakkı, aynı zamanda özel olarak Asgari Standartlarda düzenlenmiştir:

“36. (3) Bütün mahpusların, talep ve şikâyetlerinin içeriği sansüre tabi tutulmadan gerekli şekliyle hapishane merkez idaresine, yargısal makamlara ve yetkili kılınmış diğer makamlara bu talep ve şikâyetlerini bildirmelerine izin verilir.”

Görüştüğümüz kişiler hemen tümü, bazı kurumlara, örneğin TBMM İnsan Hakları Komisyonu'na yolladıkları dilekçeler nedeniyle küfür ve dayağa maruz kaldıklarını, İnsan hakları ve hukuk kurumlarına yolladıkları dilekçelerin okunduğunu, dilekçelerin içeriği nedeniyle ceza soruşturmasına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 43/173sayılı Kararıyla kabul edilen “Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler”in 33. maddesi, kötü muamele ve şikâyet hakkını düzenlemiştir.

- 1. Tutulan veya hapsedilen bir kimse veya avukatı, kendisine yapılan muamele hakkında ve özellikle maruz kaldığı işkence veya diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleler konusunda, tutma yeri veya hapishaneden sorumlu makama ve daha yüksek makama ve gerekirse denetleme ve hukuki çözüm getirme yetkisine sahip makama şikâyette ve talepte bulunma hakkına sahiptir.*
- 3. Şikâyet edenin talebi halinde, yapılan şikâyet veya taleple ilgili gizlilik korunur.*

Görüştüğümüz kişilerin yakınmaları sonucu, dilekçe verme hakkının idarenin uygulamaları nedeniyle kullanılmak istenmeyen bir hak olarak kaldığı ve dolayısıyla bu hakkın ihlal edildiği tespitinde bulunmaktayız.

K. DİSİPLİN CEZALARI

6. Yakınmalar:

Tutuklu ve hükümlüler, Ceza İnfaz Kanun'unun yürürlüğe girmesiyle birlikte, disiplin cezalarının ifade özgürlüğü, görüş hakkı ve havalandırma hakkı gibi en temel haklarının kullanılmaz duruma geldiğini, disiplin cezalarının aralıksız uygulanması nedeni ile işkenceye dönüştüğü konusunda yoğun şekilde yakınmalarda bulunmuşlardır.

Görüştüğümüz kişiler, özellikle iletişimin kısıtlanması yönünde yoğun disiplin cezalarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Cezaevi yaşantısı ve burada personel ve idarenin uygulamaları hakkında bilgi içeren mektup ve dilekçelerin muhataplara gönderilmeyip el konulduğu ve içerikleri nedeni ile haklarında disiplin soruşturması açıldığı ifade edilmiştir.

Bunun yanında;

Resmi makamlara (Genelkurmay Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, TBMM İnsan Hakları Komisyonu vb.) yazdıkları dilekçelerdeki anlatımlarından dolayı haklarında disiplin soruşturması ve kamu davası açıldığı yönünde yakınmalar yapılmıştır.

Talep ve yakınmalarının disiplin soruşturması ile karşılandığını ifade edilmiştir. Özellikle temel ihtiyaçlarının karşılanmaması ve bu konuda idarece kendilerine gerekçe sunulmadığı durumlarda yaptıkları tepki ve protestoların disiplin soruşturması açılmasına neden olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin hasta olduğu halde nedensiz yere doktora götürülmeyen tutuklunun bunu protesto etmesi disiplin soruşturması için yeterli görülmüştür.

Kapı dövülmesi şeklinde gerçekleşen protestolarda kapı dövmediğini belirten kişiler de disiplin cezası aldıklarını, bu gibi eylemlerde herkes hakkında disiplin soruşturması açıldığını belirtmişlerdir.

Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğu, disiplin cezalarına karşı itirazlarda bulduklarını, ancak bu itirazlardan hiçbirinin lehlerine sonuçlanmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle, itiraz etmekten vazgeçtiğini belirten kişiler olmuştur.

Görüştüğümüz kişilerden birkaçı, hücre cezası aldığını ve bu cezaya karşı infaz hâkimliğine yaptıkları itirazın sonucu beklenmeden cezanın uygulandığını belirtmişlerdir.

3 kişilik hücrede kalan tutulunun kimi zaman hücre arkadaşlarının fiillerinden dolayı kendilerine de ceza verildiğini beyan etmişlerdir. Tutuklu ve hükümlüler, infaz koruma memurlarının tuttukları ve kendilerince gerçeği yansıtmayan tutanaklar nedeni ile disiplin soruşturması açıldığından ve her soruşturmanın ceza ile sonuçlandığından şikâyetçidirler. Bunun yanında, infaz koruma memurları, diğer personel veya idare hakkında kendilerince yapılan şikâyetlerin ise reddedildiği, bu kişiler hakkında soruşturma dahi açılmadığını belirtmişlerdir.

7. Disiplin cezaları hakkında değerlendirme:

Görüşmeler yapılan F Tipi cezaevlerinde hemen her tutuklu ve hükümlünün mevcut disiplin cezası ve sürmekte olan soruşturması olduğu tespit edilmiştir. Disiplin cezaları; mektup, faks, telgraf göndermeme, ortak etkinliklerden men, telefon edememe, açık ve kapalı görüş cezası şeklinde uygulanmaktadır. Dikkat çeken unsur bu cezaların peşpeşe uygulanmasıdır. Zira aralıksız uygulanan cezalar nedeni ile cezaevinde tutulunun dış dünya ile iletişimi tamamen kopmaktadır. Disiplin cezaları nedeni ile 1 yıl ile 2,5 yıl arasında değişen zaman diliminde açık görüş yapamamış kişilerin varlığı ciddi boyuttadır. İnfaz hâkimliğinin idarenin kararlarını onaylamak dışında bir işlevi olmadığı yönünde genel bir kanı hâkimdir.

F Tipi cezaevlerinde disiplin cezalarının çok yoğun şekilde uygulandığı ve yöntemin adeta işkenceye

dönüştüğü tespit edilmiştir. İdarece yürütülen soruşturmalarda tutuklu ve hükümlülere 3 günlük süre tanınarak savunmalarını bu süre zarfında yapmaları istenmektedir. Bazı cezaevlerinde sözlü savunma kabul edilmemekte ve yazılı savunma yapmak zorunlu kılınmaktadır. Ancak kişinin savunması için 3 günlük süre yeterli olmadığı gibi savunma yapabilmesi için gerekli imkân ve kolaylıkların da sağlanmadığı tarafımızca tespit edilmiştir. Zira savunmanın yazılı olma mecburiyeti ve konulan süre sınırı bunu göstermektedir; F Tipi koşullarında tutulanan, 3 günlük süre içinde avukatına ulaşması ve onun hukuki yardımından faydalanabilmesi mümkün değildir. Kaldı ki, soruşturmaya uğrayanın avukat yardımından yararlanma taleplerinin, soruşturmanın bir yargılama olmadığı, bu nedenle soruşturmada avukatın yardımından faydalanamayacakları gerekçesiyle reddedildiği de ifade edilmektedir. Öte yandan disiplin cezalarına karşı itiraz mercii olan İnfaz hâkimliğinin idarenin kararlarını onaylamak dışında bir işlevi olmadığı yönünde genel bir kanı hâkimdir.

Kanun ve Tutuklu ve Hükümlülerin Asgari Standartları açısından düzenleme ise aşağıdaki gibidir:

“..(2) Bir tutuklu veya hükümlü, hakkında isnat edilen suç ile ilgili olarak bilgilendirilmedikçe ve kendisine savunma imkanı tanınmadıkça cezalandırılmaz. Yetkili makam olay hakkında tam bir inceleme yapar.

(3) Gerekli ve mümkün olduğu zaman, tutuklu veya hükümlünün savunmasını çevirmen aracılığıyla yapmasına izin verilir.”¹⁷

“..Disiplin suçları bakımından bedensel ceza, karanlık bir hücreye konulma ve her türlü zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı ceza verilmesi tamamıyla yasaktır..”¹⁸

“..Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Haklarında disiplin soruşturması yapılanlara, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi hâlde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü savunma tutanakla saptanır. Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmaları tercüman aracılığıyla alınır.”¹⁹

Disiplin cezası veren Cezaevi Disiplin Kurulu; kurum müdürü, cezaevi psikologu, sosyal çalışmacı, öğretmen, atölye şefi ve infaz koruma baş memurundan oluşmaktadır. Görüldüğü gibi, kurulda görev yapan kişiler arasında hukukçu olmadığı gibi, üyelerin çoğu birbiriyle hiyerarşik ilişki içerisindedir. Özgürlük hakkını sınırlayan cezai nitelikte karar verme yetkisine sahip cezaevi disiplin kurulunun, bileşiminde yer alan üyelerinin bağımsız olmamaları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddenin 1. fıkrasında ifade edilmiş bulunan “bağımsız” mahkeme koşulunu yerine getirdiği söylenemez.

Cezaevi disiplin kurulu, kurul kararını denetleyen infaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi, sürecin tümünde birbirleriyle uyumlu olarak, ceza yargılamasında başvuruçuların usuli haklarını kullanmalarına olanak veren ya da usuli haklara saygılı olduklarını gösteren bir tutum içerisinde bulunmamaktadırlar. Bunun sonucu olarak, soruşturmaya uğrayanın dava sürecine katılımı, sadece haklarında kendilerinin yokluklarında verilen cezalardan haberdar edilmeleri ile sınırlı kalmıştır. Bu bakımdan görüştüğümüz kişiler, yargılama makamlarının kendilerini dikkate almayan tutumlarının, bu makamların “tarafsız” olmadığını açığa çıkardığını düşünmektedirler.

¹⁷ BM Mahpusların Islahı İçin Asgari Standartlar madde 30

¹⁸ BM Mahpusların Islahı İçin Asgari Standartlar madde 31

¹⁹ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 47/4

Öte yandan, infaz hâkimliğinin görevi infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan kişiler hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamaktır. Dolayısıyla cezaevinde tutulanan kendileri ve aileleri ile avukatlarının cezaevlerindeki uygulamaların, özellikle cezaevi idaresinin tutuklu ve hükümlüler hakkındaki disiplin cezalarının hukukiliğinin denetimi açısından İnfaz Hâkimliğinin tarafsızlığına güven duyması gerekir. Ancak tutuklu ve hükümlüler hakkında verilen disiplin kararlarına yapılan itirazlar açısından, İnfaz Hâkimliği'nin, itirazı yerinde gördüğü kararlara rastlamak çok zordur. Bu mahkemeler, genellikle disiplin kurulu kararlarını onaylan bir kurum işlevini görmektedir.²⁰ Bu durum da cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlüler ve aileleri ile avukatların infaz hakimliklerinin tarafsızlığına güven duymamasına neden olmaktadır.

8.TEMEL İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI.

a .Yakınmalar:

Tutuklu ve hükümlüler havalandırma, ısınma, içme suyu, sıcak su, yatak, giyinme ve yemek gibi ihtiyaçların yeterli ve gerekli düzeyde karşılanıp karşılanmadığı hakkında sorduğumuz sorularda;

Görüşme yapılan 6 F Tipi cezaevinde de giyinme ve yatak ihtiyaçları konusunda bir sorun yaşanmadığını, ancak içme suyunu para karşılığı temin ettiklerini, normal su ihtiyacının gün içinde belirli saatlerde verildiği, sıcak su ihtiyacının yetersiz ve kısıtlı olarak(Örneğin haftada 2,5 saat sıcak su) karşılandığı, yemek kalitesinin ve miktarının düşük olduğu konusunda ortak yakınmalarda bulunmuşlardır.

b.Temel ihtiyaçlarının karşılanması hakkında değerlendirme:

Aradan 7 yıl geçmiş olmasına rağmen F Tipi cezaevinde bulunan kişilerin aşağıda standartlarda belirtilen su, ısınma ve yemek gibi temel ihtiyaçların yeterli ve gerekli düzeyde karşılanmadığı ve bunun tutuklu ve hükümlülerin sağlıklarını önemli ölçüde etkilediği açıktır.

Asgari standartların ilgili maddelerinde cezaevinde tutulananın temel ihtiyaçlarının ne şekilde karşılanması gerektiği belirtilmiştir.

10.Tutuklu ve hükümlülere, kalmaları için ayrılan bütün yerlerde ve özellikle uyumak için kaldıkları yerlerde, iklim şartlarına ve ayrıca metreküpteki hava miktarına, asgari metrekare alana, ışıklandırmaya, ısıtmaya ve havalandırmaya gerekli özen gösterilerek, sağlık için gerekli bütün gerekler karşılanır.

11. Tutuklu ve hükümlülere, yaşamaları ve çalışmaları istenen yerlerde,

a.Pencereler, tutuklu ve hükümlünün gün ışığında okuyabilmesine veya çalışabilmesine imkân verecek yeterli büyüklükte ve havalandırma tertibatı yapılmış olsa da, temiz havanın girebileceği bir biçimde yapılmış olur.

b.Tutuklu ve hükümlünün okuma veya çalışması için, görme yeteneğine zarar.

12. Her tutuklu ve hükümlünün doğal ihtiyaçlarını karşılayabileceği ölçüde yeterli sıhhi tesis bulunur ve bu tesisler temiz ve bakımlı tutulur.

²⁰ İnfaz Hakimliği Kanunu Madde 4

13. Her tutuklu ve hükümlünün yararlanabileceği yeterli banyo ve duş tesisi bulunur. Tutuklu ve hükümlülerin iklim şartlarına uygun bir ısıda, mevsimlere ve coğrafi bölgeye göre genel sağlıklı koşullar için gerekli aralıklarda, ılık bir iklim varsa haftada en az bir kez banyo veya duş almalarına imkân verilir.

20/2 Her tutuklu ve hükümlünün, ihtiyacı olduğu her an içebileceği içme suyu bulundurulur.”

8. KÖTÜ MUAMELE VE İŞKENCE.

a.Yakınmalar:

Görüşülen kişilerin büyük kısmı, sevk sırasında ya da cezaevine kabul sırasında kötü muamele ve onur kırıcı muameleyle maruz kaldığını ifade etmiştir.

Ayrıca en sık mahkeme gidiş-gelişlerinde ya da zaman zaman rutin aramalar sırasında kötü muameleyle maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Örneğin, Dağlıca baskınından sonra yapılan aramalarda askerin de içinde olduğu görevli memurlar tarafından darp edildiğini iddia eden tutuklu ve hükümlülerin sayısı oldukça fazladır. Bunun yanında;

Darp sonucu revire geç çıkarılmaları ya da görevli doktorun üstünkörü incelemesi nedeni ile mevcut durumu raporlaştıramadıklarını, suç duyurularının sonuçsuz kaldığını, bazen de akıbeti hakkında bilgi sahibi olamadıklarını ifade etmişlerdir.

Örneğin son iki ay içerisinde Kandıra F Tipi Cezaevi'nden Bolu F Tipi Cezaevi'ne gerçekleşen tüm sevklerle ilişkin olarak, sevk edilen kişiler, kötü muamele gördüklerini, onur kırıcı muameleyle maruz kaldıklarını ve yine arama sırasında da darp edildiklerini hem birebir görüşmelerinde hem de yazışmalarında ifade etmişlerdir.

Görüşülen kişilerden biri, 3 kez, toplam 5 gün süngerli odaya kapatıldığını ifade etmiştir ve devamında, bu odanın sürekli kamera ile izlendiğini, çok kirli ve içi pislikle dolu bir oda olduğunu ifade etmiştir. Yine şikâyetlerini aktaran kişilerden biri, yan hücrelerinde tutuklu bulunan bir kişinin infaz koruma memuruna hakaret ettiği gerekçesi ile elleri ve ayakları bağlı bir şekilde 3-4 gün süngerli odada tutulduğunu beyan etmiştir.

2- Kötü muamele ve işkence hakkında değerlendirme:

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 2. maddesinde de belirtildiği gibi tutuklu ya da hükümlülere zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.

Ancak hem gelen yakınmalar, hem F Tipi cezaevi infaz modelinin 7 yıllık süreci boyunca burada tutulanların çeşitli şekillerde kötü muameleyle maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Yukarıda başlıklar altında incelediğimiz çıplak aramadan, memurların davranış tarzına, iletişimin engellenmesinden, temel ihtiyaçların karşılanmamasına kadar tüm şikâyet konuları, tutulanlara ilişkin ulusal ve ulusalüstü düzenlemeler dikkate alındığında, herbiri başlı başına bir kötü muameleyi tanımlamaktadır.

Dolayısıyla bu bölümde aşağıda belirtilen Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, BM Tutuklu ve Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standartlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İşkenceye ve

Diğer Zalimane, Gayri İnsani ve Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gibi kötü muamele yasağı konusundaki ulusal ve uluslararası düzenlemeler ihlal edilmiştir.

“...6/f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.”

“Madde 50 - (1) Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

a) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,

b) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle

c) Diğer kontrol usullerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

kullanılabilir.”²¹

9. TIBBİ DESTEK

a. Yakınmalar:

Görüştüğümüz kişilerin büyük bir çoğunluğu, cezaevine girdikten kısa bir süre sonra görmede sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Revire dilekçeyle çıktıkları, doktorun haftada bir geldiği, muayenenin infaz koruma memurunun önünde yapıldığı, hastane sevkinin çok zor olduğu yönünde ortaklaşan yakınmalar olmuştur. Görüşülen kişilerden biri, ameliyat gerektiren hastalığının tedavisinin ancak 3 yıl sonra yapıldığından yakınmıştır.

Yakınmaların çoğu, doktorların davranışlarına ilişkindir. Görüştüğümüz kişiler, doktor ve hasta arasında olması gereken asgari iletişimin kurulamadığı ve doktorların da tıpkı idare ve personel gibi kendilerine suçlu gözüyle baktıklarından yakınmışlardır. Bu yaklaşım nedeni ile de doktorların ilgisiz, uzaktan soru sorarak, kimi zaman yüzüne dahi bakmayarak, infaz koruma memuru eşliğinde muayene ettiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında;

Ülkedeki politik atmosferden etkilenerek, intikamcı bir şekilde mesleğinin gereklerini yerine getirmeyen doktorlar bulunduğundan yakınmışlardır. Bir kişi, göz rahatsızlığı nedeni ile revire çıktığında doktorun kendisine, “gözün çıksın öyle gel” diye muayene etmediğini ifade etmiştir.

Görüşme yapılan tüm cezaevlerinde dış hekiminin, tedavi etmek yerine dış çektiğini ve kimi zaman da sağlam dişlerin çekildiğinden yakınmalar olmuştur.

Hemen hemen görüştüğümüz kişilerin tümü, doktorların tavırları ve revire gidiş gelişlerde infaz koruma memurlarının davranışları nedeni ile hasta olsalar dahi doktora gitmek istemediklerini beyan etmişlerdir.

Acil durumlarda revire çıkmak isteyen kişiler, kapıyı döverek sesini duyurmaya çalıştıklarından disiplin cezalarına maruz kalmışlardır.

²¹ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 6–50

b.Sağlık hizmetleri açısından değerlendirme

Gerek kanun ve gerekse tüzükte cezaevlerinde düzenli sağlık görevlisi, tabip ve dış tabibi olacağı yönünde düzenleme mevcut ise de görüşme yapılan cezaevlerinin çoğunda doktorun düzenli olarak cezaevinde olmadığı tespit edilmiştir. Bırakalım düzenli cezaevinde olmayı, acil durumlarda dahi ulaşılamayacağı yönünde ciddi veriler mevcuttur.

Yapılan şikâyetler dikkate alındığında, cezaevinde bulunan doktorların görevlerinin gerektirdiği özen ve dikkati göstermediği ortaya çıkmıştır. Sadece haftada bir gün doktorun cezaevinde bulunması çok açık ki ihtiyacı karşılamadığı gibi hasta bu süre içinde ya kendi imkânları ile düzelmekte ya da daha kötü bir duruma gelmektedirler. Bu uygulama, kişilerin sağlık problemlerini gidermeye yetmediği gibi tedavi olma ve sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkının önünde de engel oluşturmaktadır.

111. SONUÇ:

Tutuklu ve hükümlülerle yapılan ayrıntılı görüşmeler ve bize ulaşan şikâyetler üzerine yukarıda yapılmış değerlendirmelerden hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

a. F Tipi ceza infaz modeli cezaevi idarelerinin keyfi uygulamalarıyla bir bütün olarak tecrit esasına dayalıdır. Tecrit-tretman uygulamaları işkenceye dönüşmektedir.

b. Adalet Bakanlığı'nın da kabul ettiği tecrit-tretmanın olumsuz etkilerin kırılması için yayınlanan 45/1 No'lu genelge uygulanmamaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin istedikleri 10 kişiyle haftada 10 saat sohbet hakkı kullanması engellenmektedir.

c. Tutuklu ve hükümlüler, cezaevlerine kabul ve sevk sırasında kötü muameleye maruz bırakılmaktadır. Sorumluların tespiti için etkin soruşturma yapılmamaktadır.

d. Cezaevi görevlileri, asgari standartlarda belirtilen şekilde tutuklu ve hükümlülerle yeterli ve gerekli düzeyde ilişki sürdürmedikleri gibi, ilişkinin geliştirilmesi için gerekeni yapmamaktadırlar.

e. Cezaevinde yeterli ve gerekli sağlık hizmeti sunulmamaktadır. Ciddi sağlık sorunları bulunan kişilerin tedavileri geciktirilmektedir.

f. Cezaevinde tutulan kişinin dış dünyayla temasını sağlayacak koşullar ve araçlar, cezaevi idarelerinin uygulamaları ve disiplin kurulu kararlarıyla tümünden ortadan kaldırılmaktadır.

g. Tutuklu ve hükümlülerin yaşamsal ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılanmamaktadır. Buna ilişkin başvurular ve şikâyetler sonuçsuz kalmaktadır.

h. Şikâyet ve itirazlarını inceleyen cezaevi savcısı ve infaz hâkimlikleri, etkin bir soruşturma ve araştırma yapmadan karar vermektedirler. Tutuklu ve hükümlüler, bu kurumlara güven duymamaktadırlar.

ı. Tutuklu ve hükümlüler, çok yoğun bir şekilde disiplin soruşturması ve cezalarına maruz bırakılmaktadırlar.

i. Tutuklu ve hükümlülerin resmi makamlara gönderdikleri talep ve şikâyetlerine cevap verilmemektedir.

j. Tutuklu ve hükümlülerin, ailelerinin ve avukatların yaşadıkları karşısında etkin soruşturma mekanizmaları yaratabilecek ve F Tipi cezaevi uygulamalarını denetleyebilecek bağımsız kurumlara ihtiyaç bulunmaktadır.

1V. ÖNERİLER:

- a. F Tipi ceza infaz modelinin başlı başına kişilerin fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı gelişimlerinin önünde engel olan tecrit/tretman modeli terk edilmeli ve cezaevi idarelerinin mevcut yasal düzenlemeleri de aşarak bu sorunun ağırlaştırılması engellenmelidir.
- b. 45/1 sayılı genelgenin uygulanması önündeki tüm engeller kaldırılmalı, tutuklu ve hükümlülerin bir araya gelebilmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca kişilerin sosyalleşebileceği alanlara, tretmana bağlı olmaksızın, çıkmasının olanakları yaratılmalıdır.
- c. Cezaevlerinin denetlenmesi, izlenmesi, yaşanan ve yaşanabilecek sorunların çözümü için Demokratik Kitle Örgütleri, Barolar, Tabip Odaları, Tutuklu Aileleri Örgütleri, Aydın ve Sanatçılardan oluşacak, etkin izleme, müdahale yetkilerine sahip “izleme kurulları” oluşturulmalıdır.
- d. Cezaevlerinde uygulanacak infaz modelleri, bilimsel verilerle oluşturulmalıdır.
- e. Tutuklu ve hükümlülerin dış dünya ile iletişiminin engellenmesine dönük ağır disiplin cezalarına son verilmelidir.
- f. Kötü muamele ve işkence iddialarına ilişkin etkin soruşturma yürütebilecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- g. Tüm tutulanların sağlık hizmetlerinden etkin şekilde faydalanması sağlanmalı, cezaevindeki kişilerin her an ulaşabildikleri doktor, diş hekimi ve sağlık görevlisi bulunmalı, bu kişilerin görevlerini nasıl yaptıkları denetlenmeli, durumu ağır olan ve cezaevinde tedavisi mümkün olmayan kişilerin hastaneye sevki sağlanmalıdır.
- h. Tutuklu ve hükümlülerin temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda keyfi uygulamalara son verilmeli, yemek, içme suyu, sıcak su ve ısınma konusundaki sorunlar ortadan kaldırılmalıdır.